

Η ΕΙΔΗΣΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στη δημοσιογραφία μπορούμε να πούμε ότι διακρίνουμε δύο βασικούς τομείς: την ειδησεογραφία που ασχολείται ειδικά με την αναγραφή ειδήσεων, δηλαδή ανακοινώνει τα γεγονότα που ενδιαφέρουν τον άνθρωπο και επηρεάζουν τη ζωή του, και την ερμηνευτική δημοσιογραφία (άρθρο, σχόλιο, χρονογράφημα, γελοιογραφία), που ερμηνεύει και σχολιάζει τα γεγονότα, τις ειδήσεις. Ωστόσο, παρόλο που ο βασικός σκοπός της ειδησεογραφίας είναι η έκθεση των γεγονότων, συχνά συναντούμε σε μια είδηση και το σχόλιο του δημοσιογράφου που εκφράζει τη γνώμη ή τα συναισθήματά του: κρίνει, ερμηνεύει, επιδοκιμάζει ή αποδοκιμάζει το γεγονός. Για παράδειγμα, διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα από ειδήσεις που δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο τύπο.

Είδαμε ότι το σχόλιο είναι καθαρά υποκειμενικό στοιχείο σε μια είδηση. Μήπως αυτό σημαίνει ότι οι ειδήσεις που απλώς καταγράφουν ένα γεγονός, χωρίς να το σχολιάζουν, είναι εντελώς απαλλαγμένες από το υποκειμενικό στοιχείο; Φαίνεται πως αυτό δε συμβαίνει. Για παράδειγμα, η είδηση για ορισμένες απαγορεύσεις που επέβαλε το δικτατορικό καθεστώς μιας χώρας στα μέσα ενημέρωσης μπορεί να προβληθεί περισσότερο ή λιγότερο στις διάφορες εφημερίδες με τον τίτλο, την έκτασή της, την τοποθέτησή της στη σελιδοποίηση του έντυπου, ενώ μπορεί να μην παρουσιαστεί καθόλου σε κάποια εφημερίδα. Οι επιλογές αυτές, που είναι βέβαια μια υποκειμενική επέμβαση, εξαρτώνται από τη θέση του δημοσιογράφου ή της εφημερίδας απέναντι στο συγκεκριμένο δικτατορικό καθεστώς και από την ιεράρχηση που θα γίνει στις ειδήσεις της ημέρας.

Η δημοσιογραφική είδηση είναι ένα είδος επικοινωνίας με μέσο το γραπτό λόγο. Ο πομπός (δημοσιογράφος) εκπέμπει ένα μήνυμα (είδηση), αλλά αυτό δε γίνεται απόλυτα και κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο αντιληπτό από όλους τους δέκτες (αναγνώστες), αφού είναι φυσικό όλοι οι δέκτες να μην έχουν τις ίδιες γνώσεις και τα ίδια βιώματα γύρω από το θέμα.

Εξωγλωσσικό πλαίσιο: η γνώση του κόσμου που είναι απαραίτητη για την ερμηνεία του μηνύματος.

Γλωσσικό πλαίσιο: το τμήμα του λόγου μέσα στο οποίο εμφανίζεται ένα γλωσσικό στοιχείο.

Πολλές φορές ο δημοσιογράφος, ενώ δεν εκφράζει την άποψη του για το γεγονός, περιλαμβάνει στην είδηση του το σχόλιο που έκανε για το γεγονός κάποιο άλλο πρόσωπο.

Το σχόλιο του δημοσιογράφου ορισμένες φορές συνυφίνεται με την ανακοίνωση του γεγονότος, πράγμα που μπορεί να παραπλανήσει τον αναγνώστη και να θεωρήσει τη γνώμη του δημοσιογράφου ως εξακριβωμένο γεγονός.

Είδαμε ότι μερικές φορές, όταν το σχόλιο του δημοσιογράφου συγχέεται με την ανακοίνωση του γεγονότος, μπορεί να παραπλανηθεί ο αναγνώστης και να θεωρήσει την άποψη του δημοσιογράφου ως εξακριβωμένο γεγονός. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι τα σχόλια που εμπεριέχονται σε μια είδηση έχουν οπωσδήποτε αρνητικά αποτελέσματα. Αντίθετα, όταν ο δημοσιογράφος παραθέτει τις διάφορες ερμηνείες που υπάρχουν και εκφράζει τη δική του γνώμη με τρόπο που όλοι να το αντιλαμβάνονται ότι είναι προσωπική, φωτίζει το γεγονός και εξυπηρετεί την αλήθεια. Δείχνει ότι σέβεται τον αναγνώστη, αφού δεν του επιβάλλει την άποψή του, αλλά τον αφήνει ελεύθερο να κρίνει μόνος του.

Λεξιλόγιο (σχετικό με το σχόλιο και την είδηση)

Στις φράσεις της διπλανής στήλης να προσδιορίσετε τις σημασίες των λέξεων γεγονός και σχόλιο:

- Το γεγονός ότι εκείνοι που παρακολουθούν τις ειδήσεις στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο είναι συνήθως και τακτικοί αναγνώστες των εφημερίδων ενισχύει την άποψη ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης βρίσκονται μεταξύ τους σε σχέση μάλλον συμπληρωματική παρά ανταγωνιστική.
- Οι ταινίες των επικαίρων αποτελούν εντυπωσιακές μαρτυρίες για τον ιστορικό, γιατί παρουσιάζουν τα γεγονότα σε όλη τους τη δραματικότητα.
- Είναι γεγονός ότι στην εποχή μας οι άνθρωποι βομβαρδίζονται από έναν καταγισμό πληροφοριών.
- Η συνθήκη του Λονδίνου (3 Φεβρουαρίου 1830) ανακοινώθηκε από τους πρεσβευτές των Τριών Δυνάμεων στην Υψηλή Πύλη, που βρέθηκε προ τετελεσμένου γεγονότος και αναγκάστηκε να δεχτεί την ανεξαρτησία της Ελλάδας.
- Η παράσταση προκάλεσε ευμενή σχόλια.
- Πολύτιμα για τη φιλολογική μελέτη των Ομηρικών επών είναι τα πλούσια σχόλια που έγραψε ο αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης Ευστάθιος (12ος μ.Χ. αιώνας).

Σημείωση: Για τις λέξεις αυτές το λεξικό δίνει τις ακόλουθες σημασίες:

γεγονός: α) πράξη που έχει συντελεστεί, συμβάν π.χ. Η μάχη του Μαραθώνα υπήρξε ένα από τα σπουδαιότερα γεγονότα των ελληνοπερσικών πολέμων β) πράγμα βέβαιο, αναμφισβήτητο· π.χ. Είναι γεγονός ότι παραιτείται η διοίκηση του συλλόγου· γ) δεδομένο, βάση συλλογισμού ή συμπεράσματος· π.χ. Το γεγονός ότι έχουμε κοινά συμφέροντα επιβάλλει... δ) τετελεσμένο γεγονός: πράξη ή συμβάν που δεν μπορεί να αλλάξει και που είμαστε αναγκασμένοι να το δεχτούμε με ή χωρίς τη θέλησή μας· π.χ. Τον έφερε προ τετελεσμένου γεγονότος.

σχόλιο: α) σύντομη ερμηνεία λέξεων και φράσεων ενός κειμένου, ιδιαίτερα κειμένου των αρχαίων συγγραφέων και ποιητών π.χ. Σχόλια στον Όμηρο· β) κρίση για γεγονότα ή πράξεις· π.χ. Σχόλια του Τύπου για τις δηλώσεις του πρωθυπουργού.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΙΔΗΣΗΣ:

Ο δημοσιογράφος αναπτύσσει την είδηση σε τρεις βαθμίδες: πρώτα συνοψίζει τα γεγονότα σε μια περίοδο που αποτελεί τον τίτλο της είδησης· ύστερα τα εκθέτει περιληπτικά στις δύο πρώτες παραγράφους και τέλος τα διηγείται αναλυτικά στο κύριο σώμα του κειμένου. Έχει δηλαδή το κείμενο τη μορφή που ονομάζεται στη δημοσιογραφική γλώσσα «**ανεστραμμένη πυραμίδα**», γιατί αρχίζει από το πιο σημαντικό και προχωρεί στο λιγότερο σημαντικό. Στη μορφή αυτή οι δύο πρώτες παράγραφοι αποτελούν την ειδησεογραφική περίληψη.

Για να παρουσιάσουμε ένα γεγονός, δηλώνουμε συνήθως τον τόπο, τον τρόπο, την αιτία, το σκοπό, το αποτέλεσμα, ενώ για τα πρόσωπα που συμμετέχουν αναφέρουμε το όνομα, την ηλικία, την καταγωγή, το επάγγελμα ή κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό τους που μπορεί να έχει σχέση με το γεγονός. Ακολουθούμε δηλαδή τους δημοσιογραφικούς κανόνες, σύμφωνα με τους οποίους η είδηση πρέπει να απαντήσει στα ερωτήματα τι, ποιος, πού, γιατί, πώς και πρέπει να είναι γραμμένη με συντομία, σαφήνεια, ακρίβεια, με απλό αλλά ελκυστικό ύφος.

Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση

Από τις προηγούμενες παρατηρήσεις συμπεραίνουμε ότι ο δημοσιογράφος δεν καταγράφει απλώς σαν ουδέτερος παρατηρητής τα γεγονότα, αλλά τα αξιολογεί και τα παρουσιάζει με την ανάλογη έμφαση, τα ερμηνεύει· αυτό σημαίνει ότι τα βλέπει από μια ορισμένη οπτική γωνία. Στην προηγούμενη λ.χ. είδηση γίνεται φανερό ότι, για το δημοσιογράφο, το σημαντικότερο στοιχείο δεν είναι ούτε ο θάνατος του Ποντικάκη ούτε η σωτήρια επέμβαση του Ψάλτη, αλλά η προσπάθεια ενός τυφλού, του Λάμπρου, να σώσει το συνάδελφο του. Η πράξη αυτή, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της, για το δημοσιογράφο είναι ηρωική. Γι' αυτό και γύρω σ' αυτήν εστιάζει την αφήγησή του. Αυτό σημαίνει ότι βλέπει το γεγονός από ορισμένη οπτική γωνία, από την οποία κοιτάζοντάς το ιεραρχεί τα σημεία του (τις πληροφορίες) και τα κατανέμει ανάλογα με τη βαρύτητά τους στον τίτλο, στην περίληψη και στην ανάπτυξη της είδησης. Άλλωστε τη γνώμη του για το γεγονός την προβάλλει και άμεσα με το σχόλιο που προτάσσει στην αρχή κιόλας της είδησης.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΙΔΗΣΗ:

Η «κανονική» σειρά των όρων σε μια ανεξάρτητη πρόταση κρίσης δίνεται από τα εξής πρότυπα:

Υ-P

Υ-P-K

Υ-P-A ΚΑΙ Υ-P-A-A

Υ-P-A-K

(Υ = υποκείμενο, P = ρήμα, K = κατηγορούμενο και A = αντικείμενο).

Δηλαδή προηγείται το Υποκείμενο και ακολουθούν: Ρήμα + Αντικείμενο ή Συνδετικό + Κατηγορούμενο. Οι προσδιορισμοί των όρων της πρότασης παίρνουν τη θέση τους πλάι στους όρους που προσδιορίζουν. Ωστόσο συχνά η «κανονική» σειρά αλλάζει, όταν οι όροι εκφέρονται με έμφαση. Ένας όρος που τονίζεται ιδιαίτερω παίρνει συνήθως θέση στην αρχή της πρότασης. Αυτό συμβαίνει και σε μια περίοδο. Προηγούνται οι προτάσεις στις οποίες θέλουμε να δώσουμε έμφαση. (βλ. και ΝΕΣ, σελ. 165-167)

Το ίδιο παρατηρείται και στην ειδησεογραφία. Ο δημοσιογράφος προτάσσει συνήθως το πιο ενδιαφέρον στοιχείο της είδησης, το οποίο, ανάλογα με την περίπτωση, μπορεί να είναι: μια πράξη, το αποτέλεσμα της πράξης, το πρόσωπο που δρα ή που παθαίνει κάτι, ο τόπος, ο χρόνος, η αιτία, ο τρόπος κτλ. Έτσι μια είδηση μπορεί να αρχίζει, ανάλογα με την περίπτωση, με το ΟΣ - Υποκείμενο, το ΟΣ - Αντικείμενο, το ΟΣ-Κατηγορούμενο, το ΡΣ, το ΕΣ κ.λ.π.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ-ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ:

Με την ενεργητική σύνταξη δίνουμε έμφαση μάλλον στο υποκείμενο που ενεργεί, ενώ με την παθητική σύνταξη τονίζουμε κυρίως την πράξη του υποκειμένου. Λένε ότι ο καλός δημοσιογράφος διαλέγει «ρωμαλέα» ρήματα και χρησιμοποιεί κυρίως την ενεργητική φωνή. Ωστόσο και η παθητική σύνταξη χρησιμοποιείται συχνά στις ειδήσεις, όταν δε θέλουμε να πούμε ή δεν ξέρουμε ή όταν δεν έχει σημασία ποιος έκανε την πράξη.

Χαρακτηριστική για την ειδησεογραφική γλώσσα είναι η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών (κυρίως παραθέσεων και επεξηγήσεων), με σκοπό να αποδοθούν με συντομία τα βασικά χαρακτηριστικά (όνομα, καταγωγή, επάγγελμα, κτλ.) των προσώπων που συμμετέχουν στα γεγονότα τα οποία αναφέρει ο δημοσιογράφος.

Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση:

Σε μια αφήγηση ιδιαίτερη σημασία έχει να προσδιορίσουμε τα γεγονότα από την άποψη του χρόνου. Να δηλώσουμε δηλαδή:

α) Τη χρονική βαθμίδα: το παρελθόν (Το κύμα τον έσπρωχνε προς τα έξω σιγά σιγά)· το παρόν (Το κύμα τον σπρώχνει προς τα έξω σιγά σιγά)· το μέλλον (Το κύμα σε λίγο θα τον σπρώξει προς τα έξω σιγά σιγά).

β) Τον τρόπο ο οποίος μπορεί να είναι: εξακολουθητικός (Η γη γυρίζει)· συνοπτικός (Γύρισε όλο τον κόσμο)· συντελεσμένος (Είχε γυρίσει από το ταξίδι του, όταν κηρύχτηκε ο πόλεμος).

γ) Τη χρονική στιγμή: γ1) Είδαν τότε τα σύννεφα να πυκνώνουν. γ2) Γύρισε στο σπίτι χαράματα, γ3) Μας ήρθε πρωινός.

δ) Το βαθμό της χρονικής διάρκειας: δ1) Για πολλή ώρα ακούγαμε σιωπηλοί. δ2) Εδώ και δυο βδομάδες έχω να τον δω.

ε) Το χρόνο κατά τον οποίο αρχίζει κάτι (χρονική αφετηρία): Βρισκόμαστε εδώ από το μεσημέρι.

στ) Το χρόνο κατά τον οποίο τελειώνει κάτι (χρονικό τέρμα): Έμεινε μαζί μας ως το μεσημέρι.

ζ) Το χρόνο κατά τον οποίο επαναλαμβάνεται κάτι (χρονική επανάληψη): Τον βλέπω κάθε μέρα.

η) Τη χρονική σχέση των γεγονότων: το σύγχρονο (Όταν εργάζεται, ακούει μουσική)· το προτερόχρονο (Όταν τα έμαθε, στενοχωρήθηκε)· το υστερόχρονο (Θα δουλέψει, έως ότου τελειώσει το έργο).

Τα κυριότερα μέσα με τα οποία δηλώνουμε τα γεγονότα από την άποψη του χρόνου είναι οι χρόνοι του ρήματος (παρ. α, β) και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί που εκφράζουν χρόνο: τα χρονικά επιρρήματα (παρ. γ1), οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί (παρ. δ1, ε, στ), οι πτωτικοί προσδιορισμοί (παρ. γ2), οι χρονικές επιρρηματικές εκφράσεις (παρ. δ2, ζ), το επιρρηματικό κατηγορούμενο (παρ. γ3), οι χρονικές προτάσεις (παρ. η) και οι χρονικές μετοχές: Ακούγοντας (= όταν άκουσαν) το νέο βουβάθηκαν. Πρέπει να σημειώσουμε ότι, εκτός από τους χρονικούς συνδέσμους, και ο παρατακτικός σύνδεσμος και μερικές φορές συνδέει προτάσεις που έχουν μεταξύ τους κάποια χρονική σχέση: έβγαλε μια φωνή και λιγοθύμησε.

Στις εφημερίδες συναντούμε συχνά ορισμένα δημοσιεύματα που σχολιάζουν τις ειδήσεις της επικαιρότητας. Στα κείμενα αυτά οι δημοσιογράφοι προσπαθούν να ερμηνεύσουν και να αξιολογήσουν ένα σημαντικό γεγονός που αποτέλεσε είδηση ή εκθέτουν τις απόψεις τους για ένα γεγονός που τους προβλημάτισε.

Οργάνωση του λόγου:

Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου

Οι δημοσιογράφοι ιεραρχούν τις ειδήσεις με την επικαιρότητά τους (επικαιρότητα), ανάλογα με το πόσο κοντά συμβαίνει (εγγύτητα), πόσο σημαντικό (σπουδαιότητα) και ασυνήθιστο (σπανιότητα) είναι το γεγονός που παρουσιάζουν. Ακόμη υπολογίζουν στην ιεράρχησή τους, αν το γεγονός που εκθέτει η είδηση αποτελεί κάποιου είδους σύγκρουση (εκρηκτικότητα), αν προκαλεί την αγωνία (εκκρεμότητα) ή «ανθρώπινο ενδιαφέρον» (συγκίνηση) και, τέλος, αν έχει σοβαρές επιπτώσεις (συνέπειες). Η επικαιρότητα, η εγγύτητα, η σπουδαιότητα, η σπανιότητα, η εκρηκτικότητα, η εκκρεμότητα, η συγκίνηση και οι συνέπειες αποτελούν, όπως λένε, τα διακριτικά στοιχεία, «τα αστέρια της είδησης». Όσα περισσότερα «αστέρια» συγκεντρώνει μια είδηση τόσο πιο σπουδαία είναι.

Στο συλλογικό έργο «Ιστορία και μέθοδοι της» ο Yves Renouard, που έγραψε το κεφάλαιο για την πληροφόρηση και τη μετάδοση των ειδήσεων, υποστηρίζει ότι η πληροφόρηση πρέπει να είναι ταυτόχρονα θετική, πλήρης, ακριβής και γρήγορη, για να γνωστοποιεί με τον καλύτερο τρόπο τα γεγονότα στους ανθρώπους και έτσι να τους επιτρέπει να δράσουν σωστά, έγκαιρα και αποτελεσματικά. Στο απόσπασμα που ακολουθεί ο συγγραφέας δείχνει τη σημασία που έχει η πληρότητα της πληροφόρησης με ένα ιστορικό παράδειγμα.

Η δημοσίευση του αλλοιωμένου τηλεγραφήματος στην εφημερίδα «Abendblatt» της 3ης Σεπτεμβρίου 1870.

Η πληρότητα της πληροφόρησης είναι μια από τις μορφές της ακρίβειας της. Μπορεί κανείς να δημιουργήσει μια ψεύτικη είδηση με την ίδια ευκολία, είτε ακρωτηριάζοντας την αφήγηση ενός γεγονότος είτε κατασκευάζοντας το από την αρχή ως το τέλος. Το καλύτερο παράδειγμα για τη σημασία που έχει η πληρότητα μιας είδησης είναι το τηλεγράφημα του Εμς. Πρόκειται για το τηλεγράφημα που έστειλε από το Εμς, το 1870, ο βασιλιάς της Πρωσίας Γουλιέλμος Α΄ στον υπουργό εξωτερικών της χώρας, Βίσμαρκ, για να τον κατατοπίσει σχετικά με τις συζητήσεις που είχε με το Γάλλο πρεσβευτή Μπενεντέτι· ο Βίσμαρκ δημοσίευσε το τηλεγράφημα, αφού όμως το συνέπυξε και το αλλοίωσε, ώστε να έχει έναν προσβλητικό τόνο για τη Γαλλία. Λέγεται ότι το τηλεγράφημα αυτό υπήρξε η αφορμή, για να κηρύξει η Γαλλία τον πόλεμο εναντίον της Πρωσίας. Ο Γαλλοπρωσικός πόλεμος του 1870-71 θα είχε ίσως βρει μια άλλη αφορμή, για να ξεσπάσει, και ίσως να κατέληγε πάλι στην πρωσική νίκη. Με τις συνθήκες όμως που διαδραματίστηκε το κεφαλαιώδες αυτό γεγονός της σύγχρονης ευρωπαϊκής ιστορίας δεν είναι απίθανο να το προκάλεσε μια ελλιπής και πλαστογραφημένη πληροφόρηση.

(Διασκευή)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ

Στην Αφήγηση, εκτός από την Είδηση, που μελετήσαμε στην προηγούμενη ενότητα, ανήκουν και οι διηγήσεις και οι μαρτυρίες (προφορικές ή γραπτές) που αναφέρονται σε ένα πρόσωπο. Τέτοιες είναι οι βιογραφίες και οι αυτοβιογραφίες με τις παραλλαγές τους: τη μυθιστορηματική βιογραφία, τους "βίους", τα συναξάρια, το βιογραφικό σημείωμα, τη συστατική επιστολή, το μυθιστόρημα με αυτοβιογραφικά στοιχεία, τα απομνημονεύματα, τα ημερολόγια, το αυτοβιογραφικό σημείωμα κτλ.

Η βιογραφία και η αυτοβιογραφία κινούνται ανάμεσα στη λογοτεχνία και στην ιστορία, χωρίς να ταυτίζονται με καμιά από αυτές και χωρίς να τις αντικαθιστούν. Μπορούμε πάντως να πούμε ότι σήμερα κλίνουν περισσότερο προς τη λογοτεχνία παρά προς την ιστορία. Σ' αυτά τα είδη ο βιογράφος εκθέτει / γράφει τη ζωή / το βίο και το έργο ενός αξιόλογου ανθρώπου: ενός άλλου στην περίπτωση της βιογραφίας, του εαυτού του στην περίπτωση της αυτοβιογραφίας. Και στις δυο περιπτώσεις βιογραφούνται ή αυτοβιογραφούνται άνθρωποι (επιστήμονες, εξερευνητές, καλλιτέχνες, πολιτικοί, στρατιωτικοί κ.ά.) που με τη δράση τους κίνησαν το ενδιαφέρον των συγχρόνων τους ή των μεταγενεστέρων, άνθρωποι δηλαδή που ανέπτυξαν δράση θετική συνήθως ή και αρνητική κάποτε μέσα στην ανθρώπινη κοινότητα.

Είναι φανερό, βέβαια, ότι ο βιογράφος δεν μπορεί να παρουσιάσει όλα τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του σχετικά με τη ζωή και το έργο του βιογραφούμενου. Επομένως, όπως εξάλλου συμβαίνει σε κάθε είδους αφήγηση, ο βιογράφος / αφηγητής αναγκαστικά επιλέγει εκείνα τα στοιχεία που θεωρεί πιο σημαντικά για το σκοπό του. Ανάλογα με την πρόθεσή του να ανακαλύψει την αλήθεια, να εγκωμιάσει, να ψέξει ή να διδάξει, καθορίζει την οπτική γωνία της αφήγησής του και συνεπώς προβάλλει, αποσιωπά ή και αποκρύπτει ορισμένα στοιχεία.

Με τα βιογραφικά είδη σχετίζονται και οι συστατικές επιστολές, οι οποίες, όπως εξάλλου και τα αυτοβιογραφικά σημειώματα, έχουν πληροφοριακό χαρακτήρα και εξυπηρετούν τις ανάγκες, πνευματικές και πρακτικές, της καθημερινής ανθρώπινης επικοινωνίας.

Εννοείται ότι σε κάθε βιογραφικό είδος χρησιμοποιείται διαφορετικό ύφος και γλωσσική ποικιλία, ανάλογα με το συγκεκριμένο είδος, το σκοπό του βιογράφου και το δέκτη στον οποίον αυτός απευθύνεται. Έτσι π.χ. το ύφος στη μυθιστορηματική βιογραφία είναι λογοτεχνικό, στη συστατική επιστολή και στο βιογραφικό σημείωμα είναι συνήθως επίσημο και τυπικό, ενώ στο ημερολόγιο είναι οικείο και καθημερινό.

Βιογραφία, μυθιστορηματική βιογραφία:

Η πρόθεση του συγγραφέα στη σύνθεση μιας βιογραφίας ή αυτοβιογραφίας είναι έμμεσα διδακτική. Ο συγγραφέας δηλαδή, υποκινημένος από κάποιον θαυμασμό για ένα πρόσωπο ή για κάποιες πράξεις του, έχει την πρόθεση να αφήσει σε σύγχρονους και μεταγενέστερους αξιομνημόνευτο διδακτικό υλικό.

Τύπος της βιογραφίας είναι και η μυθιστορηματική βιογραφία· σ' αυτήν οι συγγραφείς, χωρίς να προδίδουν την αλήθεια, διαπλέκουν διακριτικά, με δημιουργική φαντασία και αφηγηματική χάρη, πραγματικά και φανταστικά στοιχεία.

Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος

Ακολουθεί το διάγραμμα ενός βιογραφικού σημειώματος . Σ' αυτό μπορείς:

- να παρατηρήσεις τους δυο βασικούς σπονδύλους από τους οποίους αρθρώνεται το βιογραφικό σημείωμα και να διακρίνεις τα μέρη τους·
- να αναζητήσεις την πορεία της σκέψης του βιογράφου και να προσδιορίσεις τον άξονα πάνω στον οποίο αυτή οικοδομείται, ανιχνεύοντας μαζί και τον τρόπο με τον οποίο (ο βιογράφος) επέλεξε και οργάνωσε το υλικό του.

A. Η ΖΩΗ

α. Καταγωγή

Πρώτα γράμματα

β. Σπουδές

1. Γυμνάσιο

2. Πανεπιστήμιο

3. Ξένες γλώσσες

γ. Βιοπορισμός

δ. Γνωρίσματα του χαρακτήρα του

B. ΤΟ ΕΡΓΟ

α. Γενικός χαρακτηρισμός του, τα θέματά του (τους), το κλίμα του (τους).

β. Η ποιότητά του, η γλώσσα του (τους), η σύνθεσή του (τους)

γ. Η έκδοση του έργου του

Ο πρακτικός σκοπός ενός (αυτο)βιογραφικού σημειώματος (curriculum vitae)

Το (αυτο)βιογραφικό σημείωμα συνήθως γράφεται για έναν πρακτικό σκοπό· π.χ. για την κατάληψη μιας θέσης, για μια υποτροφία κτλ. Στην περίπτωση αυτή προβάλλονται εκείνα τα βιογραφικά στοιχεία-προσόντα που εξυπηρετούν κάθε φορά το συγκεκριμένο σκοπό του ενδιαφερομένου. Επομένως είναι φανερό ότι το αυτοβιογραφικό σημείωμα έχει κάποια κοινά σημεία με τη συστατική επιστολή, με τη διαφορά ότι στο αυτοβιογραφικό ο συντάκτης είναι ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος.

Τα απομνημονεύματα, όπως ξέρεις, έχουν προσωπικό χαρακτήρα. Επομένως, δεν είναι ιστορία.

Συστατική επιστολή και βιογραφικό σημείωμα:

Με τη συστατική επιστολή ο συντάκτης βεβαιώνει ότι ένα πρόσωπο διαθέτει ή δε διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα για το σκοπό που επιδιώκει, π.χ. για την κατάληψη μιας θέσης, για μια υποτροφία κτλ. Η συστατική επιστολή λοιπόν αναφέρει ορισμένα γεγονότα-στοιχεία από τη ζωή ενός προσώπου και περιέχει ένα σύντομο χαρακτηρισμό· από αυτή την άποψη μπορούμε να πούμε ότι συνδέεται με το βιογραφικό σημείωμα που εξετάσαμε προηγουμένως.

Λεξιλόγιο Συστατικής επιστολής

Το λεξιλόγιο, που ακολουθεί, περιλαμβάνει λέξεις και φράσεις θετικές και αρνητικές για ένα συνιστώμενο πρόσωπο.

συνιστώ, προτείνω, συστήνω θερμά/ανεπιφύλακτα,

βασίζομαι απόλυτα, βεβαιώνω υπεύθυνα, έχω την πεποίθηση,

δεν έχω κανέναν ενδοιασμό, διατηρώ αμφιβολίες, έχω επιφυλάξεις,

είναι οργανωτικός, αξιόπιστος, τολμηρός, εφευρετικός, ψύχραιμος, ευαίσθητος, παρατηρητικός, φερέγγυος, ευκίνητος, ιδιόρρυθμος, συνεργάσιμος, ανταγωνιστικός, δηκτικός, συνεπής, πρόθυμος, ακριβής, δύστροπος, τακτικός, προσεκτικός, σεμνός, ισχυρογνώμων, μετριοπαθής, αδιάλλακτος, καινοτόμος, συντηρητικός, υπεύθυνος, ευσυνείδητος, αδιάβλητος, εκκεντρικός, ακούραστος, δαιμόνιος, διορατικός, σαφής, εύστροφος, εξωστρεφής, ειλικρινής, αντικοινωνικός, πνευματώδης, επιπόλαιος, οξυδερκής, εύγλωττος, αφελής, τετραπέρατος, τίμιος, σβέλτος, ευγενικός, εξυπηρετικός, αποφασιστικός, δημιουργικός, αποδοτικός, φυγόπονος, αναξιοπρεπής, τυπικός, επιδέξιος, ανθρωπιστής, διεισδυτικός, έμπιστος, αδέξιος, συγκροτημένος, ρηξικέλευθος, ιδιοτελής.

Ανάπτυξη παραγράφου με σύγκριση-αντίθεση:

Η παράγραφος που οργανώνεται με σύγκριση/αντίθεση παίρνει συνήθως την εξής μορφή: στη θεματική περίοδο αναγνωρίζεται η ομοιότητα ή η αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στα συγκρινόμενα μέλη· στις λεπτομέρειες/σχόλια η παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση/αντίθεση που γίνεται με δυο κυρίως τρόπους: ή παρουσιάζονται όλα τα γνωρίσματα του ενός μέλους και στη συνέχεια όλα τα γνωρίσματα του άλλου μέλους ή καταγράφονται σημείο

προς σημείο οι ομοιότητες και οι διαφορές των συγκρινόμενων/αντιτιθέμενων μελών. Η περίοδος-κατακλείδα περιλαμβάνει το συμπέρασμα της σύγκρισης ή μια γενική παρατήρηση και κρίση.

Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση

Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο

Η αντιθετική σύνδεση δε λειτουργεί μόνο ανάμεσα σε λέξεις, προτάσεις ή περιόδους μιας παραγράφου, αλλά μπορεί να λειτουργεί και ανάμεσα σε περιόδους διαφορετικών παραγράφων, ανάμεσα σε δυο παραγράφους ή ανάμεσα σε δυο ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Για την αντιθετική σύνδεση των παραγράφων χρησιμοποιούνται συνήθως οι αντιθετικοί σύνδεσμοι που συνδέουν περιόδους (ωστόσο, έπειτα, μολαταύτα, εντούτοις, όμως, μάλιστα, εξάλλου) και λιγότερο συχνά αυτοί που συνδέουν κανονικά προτάσεις (αλλά, μα, και). Χρησιμοποιούνται ακόμη και άλλες λέξεις ή φράσεις όπως: αντίθετα, σε αντίθεση, από την άλλη πλευρά κ.ά. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις, όπου η συνοχή με αντίθεση δε γίνεται με αντιθετικές λέξεις, αλλά με αντιπαράθεση νοημάτων / εννοιών, είτε σε μία περίοδο είτε σε ολόκληρο κείμενο, όπως στο κείμενο που θα διαβάσετε παρακάτω. Για παράδειγμα πρόσεξε στην περίοδο που ακολουθεί την αντιπαράθεση εννοιών που τονίζεται μάλιστα με τη χρήση υποθετικού λόγου:

Αν η πρόοδος είναι δύναμη γονιμοποιός, γιατί προσφέρει θετικά πράγματα, η προοδοπληξία αποτελεί κίνδυνο, γιατί είναι άγονη άρνηση.

Τέλος, ορισμένοι αντιθετικοί σύνδεσμοι δε φανερώνουν πάντοτε αντίθεση, αλλά μπορεί να έχουν μια μεταβατική ή προσθετική λειτουργία. Εξυπηρετούν, δηλαδή, τη μετάβαση του λόγου σε ένα καινούριο θέμα ή προσθέτουν κάποια καινούρια στοιχεία στο ήδη γνωστό θέμα.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΚΡΙΤΙΚΗ

Παρουσίαση – κριτική βιβλίου:

Η ταυτότητα του βιβλίου:

Τα βασικά στοιχεία του βιβλίου (συγγραφέας, τίτλος, είδος του κειμένου, εκδοτικός οίκος, τόπος και χρόνος έκδοσης κτλ.) μπορούμε να πούμε ότι αποτελούν την ταυτότητά του. Γι' αυτό, για να παραπέμψουμε σε ένα συγκεκριμένο βιβλίο, αναφέρουμε αναγκαστικά τα στοιχεία αυτά στο κείμενο μας, στις υποσημειώσεις ή στη βιβλιογραφία που παραθέτουμε. Υπάρχει βέβαια μια μεγάλη ποικιλία στη μορφή των παραπομπών (στις συντομογραφίες, στη στίξη, στον τύπο των γραμμάτων κτλ.) Ο επιμελητής της έκδοσης υιοθετεί τη μορφή εκείνη που θεωρεί καταλληλότερη. Αυτό που έχει σημασία πάντως είναι να ακολουθεί κανείς με συνέπεια ένα συγκεκριμένο σύστημα.

Βιβλιοπαρουσίαση:

Τα κείμενα που συχνά δίνονται στα οπισθόφυλλα αποτελούν, ορισμένες φορές, μια πρώτη παρουσίαση του βιβλίου και αποβλέπουν στην ενημέρωση των αναγνωστών και στην προβολή του βιβλίου. Παρόμοια κείμενα είναι και οι βιβλιοπαρουσιάσεις στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο, οι οποίες περιγράφουν (παρουσιάζουν τα βασικά χαρακτηριστικά) και σχολιάζουν ακροθιγώς το βιβλίο.

Από τα εξώφυλλα, τον πίνακα περιεχομένων και τον πρόλογο μπορείτε να αντλήσετε πληροφορίες για τα βασικά στοιχεία του βιβλίου (συγγραφέας, τίτλος, εκδοτικός οίκος, τόπος και χρόνος έκδοσης, σελίδες, είδος κειμένου κτλ.) καθώς και για το περιεχόμενό του.

Βιβλιοκριτική:

Μια πληρέστερη εικόνα για ένα βιβλίο μάς δίνει η βιβλιοκριτική, η οποία περιέχει αναλυτικότερες πληροφορίες από τη βιβλιοπαρουσίαση και περισσότερα σχόλια, επαρκώς τεκμηριωμένα. Εξάλλου η βιβλιοκριτική προϋποθέτει μελέτη του αντικειμένου της σε βάθος, αφού στόχος της είναι κυρίως να κρίνει/αξιολογήσει υπεύθυνα το έργο. Γι' αυτό άλλωστε είναι πάντα ενυπόγραφη, σε αντίθεση με τη βιβλιοπαρουσίαση. Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι τα όρια ανάμεσα στη βιβλιοκριτική και στην βιβλιοπαρουσίαση δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα, ιδιαίτερα όταν η βιβλιοπαρουσίαση έχει ως στόχο να επηρεάσει θετικά ή αρνητικά τους αναγνώστες σχετικά με το βιβλίο, οπότε περιέχει αρκετά σχόλια.

Λεξιλόγιο (σχετικό με τη λογοτεχνική κριτική):

γλώσσα (του βιβλίου):

αναλυτική ≠ συνθετική, κατανοητή ≠ ακατανόητη, μεταφορική, αλληγορική, ποιητική ≠ αντιποιητική, ασυνήθιστη, εκφραστική, κομψή, πειστική, προσωπική, ρητορική, συνθηματική, φτωχή.

διάλογος: ζωντανός, ζωντανός, σύντομος, φυσικός, έξυπνος, απλοϊκός.

Ύφος (του βιβλίου): αδόκιμο, ακαδημαϊκό (= ψυχρό), ακαλαίσθητο ≠ καλαίσθητο, καλοδουλεμένο, άτονο, ανιαρό, αφελές, αφρόντιστο ≠ φροντισμένο, γλυκανάλατο, εξεζητημένο, πλαδαρό, τεχνητό ≠ φυσικό/ανεπιτήδευτο,

ευτράπελο, δηκτικό, γλαφυρό, πεζό, λυρικό, ποιητικό, προσωπικό, συμβολικό, σφικτό, υψηλό, πομπώδες, λιτό, πυκνό.

περιγραφή - αφήγηση: απέριπτη, απλή, γενική ≠ λεπτομερειακή, διεξοδική, εντυπωσιακή, επιπόλαια ≠ προσεκτική, ζωντανή ≠ ψυχρή, μεθοδική, παραστατική, πιστή, ποιητική, ρομαντική ≠ ρεαλιστική, φανταστική (η λέξη με την κυριολεκτική της χρήση), άκομψη, ενδιαφέρουσα ≠ ανούσια, κουραστική, μονότονη, πεζή, συγκινητική, συναρπαστική.

πλοκή: πρωτότυπη ≠ κοινή, έξυπνη, περίεργη, ολοκληρωμένη ≠ ημιτελής

οι χαρακτήρες (του βιβλίου): αληθινοί, παραστατικοί, κεντρικοί, κύριοι ≠ δευτερεύοντες.

διαγράφονται, εμφανίζονται, παρουσιάζονται, δρουν, εικονίζονται, φανερώνονται, ψυχογραφούνται, προβάλλουν/-ονται, πείθουν ≠ δεν πείθουν.

Ατμόσφαιρα (του βιβλίου): υποβλητική, ευχάριστη, βαριά, καταθλιπτική.

βιβλίο (έργο): ανεκτίμητο, ανιαρό, αξιόλογο, άρτιο, βραβευμένο, γνωστό, διδακτικό, δραματικό, ενδιαφέρον, μεγαλόπνοο, μνημειώδες, συμβολικό, σπάνιο· κυκλοφόρησε, δημοσιεύτηκε, εκδόθηκε (επανεκδόθηκε), επικρίθηκε, βραβεύτηκε, άντεξε στο χρόνο, διαφημίστηκε, αγαπήθηκε, άρεσε, εκτιμήθηκε, εκανε πάταγο, απέκτησε φήμη, έγινε γνωστό.

συγγραφέας: αισιόδοξος ≠ απαισιόδοξος, γλαφυρός, δραματικός, ευαίσθητος, ευφάνταστος, κλασικός, μεγαλοφυής, πασίγνωστος, σκοτεινός, ψυχογράφος, ταλαντούχος, ρεαλιστής, ρομαντικός, σατιρικός.

γράφει, συγγράφει, παρουσιάζει, καταγράφει, αναφέρει, ζωγραφίζει.

Κριτική άλλων κειμένων:

Εκτός από την κριτική λογοτεχνικού έργου, μπορούμε να έχουμε κριτική και για οποιοδήποτε άλλο κείμενο (άρθρο, μελέτη, διατριβή, σχολικό εγχειρίδιο, κτλ.). Φυσικά η κριτική, ανάλογα με το αντικείμενο της, ασχολείται κάθε φορά με διαφορετικά θέματα, τα πιο σημαντικά για την κάθε περίπτωση· για παράδειγμα η λογοτεχνική κριτική εξετάζει την υπόθεση, την πλοκή, τα πρόσωπα, το ύφος του κειμένου κτλ., ενώ η κριτική σχολικού εγχειριδίου εξετάζει το διδακτικό υλικό, την οργάνωση και τη μεθόδευσή του, τους διδακτικούς και τους παιδαγωγικούς στόχους του βιβλίου κτλ.

Το ύφος του Κριτικού:

Συχνά ο κριτικός υιοθετεί στα κείμενά του ένα ύφος αρκετά περίπλοκο και μερικές φορές εξεζητημένο, που χαρακτηρίζεται από μακροπερίοδο λόγο, διαδοχική υπόταξη, επίλογη και χρήση ασυνήθιστων/σπάνιων λέξεων, απόκλιση από τη συνηθισμένη μορφή της σύνταξης κτλ. Η υιοθέτηση ενός τέτοιου ύφους δεν αποτελεί μειονέκτημα, εφόσον βέβαια ο κριτικός είναι έμπειρος χρήστης της γλώσσας και έτσι πετυχαίνει τον τελικό του σκοπό, να επικοινωνεί δηλαδή με το κοινό του.

Δείτε τι λέει πάνω σ' αυτό το θέμα ο Μ. Ανδρόνικος:

«Ειδικά για τη γλώσσα της κριτικής οφείλουμε να θυμόμαστε πως πρέπει να είναι κατανοητή από το φιλότεχνο που ζητά βοήθεια, αν πιστεύουμε πως ο κριτικός παίζει το ρόλο του ερμηνευτή, του «ειδικού» που στέκεται ανάμεσα στον καλλιτέχνη και στο θεατή, που μπορεί να βοηθήσει στο πλησίασμα των δύο. Αλλιώς ανάμεσα στον καλλιτέχνη και στο θεατή παρεμβάλλεται ένας ακόμη παράγοντας, απομακρυσμένος και από τον έναν και από τον άλλον, άχρηστος και για τους δύο, με άλλα λόγια άχρηστος για την ανθρώπινη ομάδα την οποία τάχθηκε να υπηρετεί».

(Μ. Ανδρόνικος, «Κριτική και δημιουργία».)

Η λειτουργία της κριτικής», Χρονικό '73)

Απλή και διαδοχική υπόταξη:

Είδαμε στο Γυμνάσιο ότι χρησιμοποιούμε την υπόταξη, για να δείξουμε τις λογικές σχέσεις ενός σύνθετου νοήματος. Στην περίπτωση αυτή συνδέουμε πολύ στενά μια πρόταση με κάποια άλλη. Από τις δύο προτάσεις εκείνη που στηρίζει τη σύνδεση ονομάζεται κύρια πρόταση, ενώ η άλλη ονομάζεται δευτερεύουσα πρόταση. Με τη διαδοχική υπόταξη η σύνδεση που επιχειρείται είναι πολυπλοκότερη, καθώς δεν είναι μόνον η κύρια πρόταση που στηρίζει τη σύνδεση, αλλά και μια δευτερεύουσα πρόταση μπορεί, με τη σειρά της να στηρίζει άλλες δευτερεύουσες προτάσεις.

Η αντίθετη διαδικασία, η άρση δηλαδή της υπόταξης και η μετατροπή μιας περιόδου (που αποτελείται από προτάσεις σε υπόταξη) σε μια σειρά από κύριες προτάσεις, μας οδηγεί στα «συστατικά στοιχεία» της σύνδεσης και αποκαλύπτει τις μεταξύ τους σχέσεις.

Οι αναφορικές προτάσεις:

Οι αναφορικές είναι από τα είδη των προτάσεων που χρησιμοποιούνται συχνά τόσο στην απλή όσο και στη διαδοχική υπόταξη.

Διακρίνονται σε ονοματικές αναφορικές προτάσεις οι οποίες εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και χρησιμοποιούνται συνήθως ως ονόματα, δηλαδή, ως υποκείμενα, αντικείμενα, ονοματικοί προσδιορισμοί (επεξήγηση, παράθεση, κτλ.) και σε επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις οι οποίες εισάγονται με αναφορικά επιρρήματα ή με άλλους αναφορικούς επιρρηματικούς προσδιορισμούς και προσδιορίζουν ένα επίρρημα ή άλλο επιρρηματικό προσδιορισμό μιας πρότασης (ΝΕΣ, σ. 148-151).

Στις αναφορικές προτάσεις μια ονοματική προσδιοριστική μπορεί να ξεχωρίζει από μία ονοματική παραθετική με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

στίξη· οι παραθετικές προτάσεις χωρίζονται από τον ονοματικό όρο στον οποίο αναφέρονται με κόμμα, η και με πιο έντονα σημάδια στίξης, όπως παύλες, παρενθέσεις κτλ. Αντίθετα οι προσδιοριστικές ακολουθούν χωρίς κόμμα τον ονοματικό όρο που προσδιορίζουν.

επιτονισμός· οι προσδιοριστικές διαβάζονται μαζί με τον όρο στον οποίο αναφέρονται, ενώ οι παραθετικές διαβάζονται χωριστά, με διαφορετικό τόνο φωνής.

σημασιολογικό κριτήριο/νόημα· είναι και το πιο αξιόπιστο για να γίνει με βεβαιότητα η διάκριση ανάμεσα στις προσδιοριστικές και παραθετικές προτάσεις (το κόμμα μπορεί εύκολα να παραλειφθεί από αβλεψία ή να προστεθεί από άγνοια): οι πληροφορίες που περιέχει η παραθετική πρόταση παρουσιάζονται ως ξεχωριστές και δευτερεύουσες ως προς το περιεχόμενο του προσδιοριζόμενου όρου. Αντίθετα η προσδιοριστική πρόταση αποτελεί απαραίτητο συμπλήρωμα του όρου που προσδιορίζει, καθώς αποτελούν μαζί ένα νόημα αδιαίρετο.

Λεξιλόγιο σχετικό με τη θεατρική κριτική:

το έργο: μονόπρακτο, πρωτοποριακό, ιδιόρρυθμο, ελαφρό, σοβαρό, αξιόλογο, συγκλονιστικό, πολύκροτο, πολυπαιγμένο, γνωστό, επαναστατικό, τολμηρό, πολυσυζητημένο, επίκαιρο, πολιτικό, πρωτότυπο, πληκτικό, ακατανόητο, ξεπερασμένο, άρτιο, δραματικό/κωμικό, κλασικό, σύγχρονο, ρεαλιστικό, ηθογραφικό, νατουραλιστικό, συμβολικό, αστικό δράμα, ιστορικό δράμα.

ανέβηκε/κατέβηκε, είχε θερμή υποδοχή/παταγώδη αποτυχία, ξεσήκωσε θύελλα, αποτέλεσε γεγονός, δημιούργησε συζητήσεις.

ο σκηνοθέτης: διάσημος, ευρηματικός, τολμηρός, εμπνευσμένος, εκλεκτός, εκκεντρικός, ευφάνταστος. Υποτάσσω τους ερμηνευτές σε ενιαίο σύνολο, σκηνοθετώ με δεξιοτεχνία, –μαεστρία, –ευσυνειδησία, –συνέπεια, επιμελούμαι τη σκηνοθεσία, διδάσκω το έργο, σέβομαι το έργο, –τη μετάφραση, –το κοινό, καινοτομώ, πρωτοτυπώ, διασκευάζω, πειραματίζομαι, αξιοποιώ τις δυνατότητες.

ο ηθοποιός: θεατρίνος, αστέρι του θεάτρου, βεντέτα, ιέρεια της τέχνης, τραγωδός, πρωταγωνίστρια, βουβό πρόσωπο, κομπάρσος.

ο θίασος: θεατρική ομάδα, κομπανία, μπουλούκι.

επαγγελματικός, ερασιτεχνικός, πρωτοποριακός, πειραματικός, φοιτητικός, επαρχιακός.

περιοδεύω, παίρνω κρατική επιχορήγηση.

η παράσταση: πανηγυρική, τιμητική, απογευματινή, παγκόσμια πρώτη (πρεμιέρα), ευπρόσωπη, πρόχειρη, μουσειακή, σχολική, επίσημη, λαϊκή, άψογη, ανιαρή, ενδιαφέρουσα, επιμελημένη, λαμπρή, αξέχαστη.

το κοινό: πλατύ, φανατικό, πολυπληθές, προοδευτικό/συντηρητικό, δύσκολο, απαιτητικό. παρακολουθώ με συγκίνηση, με κατάνυξη, συμμετέχω, αποθεώνω, επιδοκιμάζω/αποδοκιμάζω, επευφημώ, χειροκροτώ, σφουρίζω

ο κριτικός: αμερόληπτος, αντικειμενικός, έντιμος, ενημερωμένος, οξυδερκής, ευαίσθητος.

Η παρουσίαση και η κριτική ασχολούνται με μια ποικιλία καλλιτεχνικών δημιουργημάτων: κινηματογραφικές ταινίες, μουσικά έργα, έργα ζωγραφικής, κτλ.

Σε μια κριτική μπορούμε συνήθως να διακρίνουμε ένα **πληροφοριακό μέρος**, όπου με περιγραφή και αφήγηση δίνονται οι απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με το αντικείμενο της κριτικής, **τα σχόλια**, με τα οποία διατυπώνονται οι αξιολογικές κρίσεις, και τέλος τον **προβληματισμό** και τις **προτάσεις** του κριτικού για το θέμα. Εννοείται βέβαια ότι η κριτική, ακόμα και όταν είναι αρνητική, πρέπει να είναι αντικειμενική και καλοπροαίρετη, έτσι ώστε ούτε να υπερτιμάται ούτε να υποτιμάται το αντικείμενο της, αλλά να υπηρετούνται οι πραγματικοί στόχοι της (σωστή αποτίμηση του αντικειμένου και ανάλογη ενημέρωση, προτροπή ή αποθάρρυνση του κοινού, βελτίωση/όξυνση της κριτικής ικανότητας του αποδέκτη κτλ.).

Λεξιλόγιο (σχετικό με την κριτική)

Κριτική: έκφραση γνώμης, κρίση, επιστημονική κριτική, καλλιτεχνική, λογοτεχνική, βιβλιοκρισία, βιβλιοκριτική, μουσικοκριτική, τεχνοκριτική.

Κριτικός: αμερόληπτος, αντικειμενικός, προκατειλημμένος, δογματικός, αδογματίστος.

Κρίνω: κριτικάρω, εκφέρω γνώμη, εκφράζω–, διατυπώνω–, διατυπώνω κρίση, αποφαίνομαι, σχολιάζω, δογματίζω, μιλώ από καθέδρας, προδικάζω, προεξοφλώ, επιφυλάσσομαι να εκφέρω γνώμη, επαινώ, εγκωμιάζω, καταδικάζω, κρίνω επιεικώς, χαιρετίζω.

Ορισμός

Ορισμός είναι ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας. Π.χ. «Βάρος ενός σώματος λέγεται η δύναμη που ασκεί η γη στο σώμα αυτό. Το βάρος έχει διεύθυνση κατακόρυφη και φορά προς το κέντρο της γης».

Τα είδη των ορισμών:

Οι ορισμοί μπορούν να ταξινομηθούν με διάφορους τρόπους, π.χ. ανάλογα με τον τρόπο που παρουσιάζουν την οριστέα έννοια. Από αυτή την άποψη διακρίνουμε τους ορισμούς σε αναλυτικούς και συνθετικούς. Αναλυτικός λέγεται ο ορισμός που παριστάνει την ουσία μιας έννοιας εκθέτοντας τα γνωρίσματα που περιέχονται στην έννοια αυτή. Συνθετικός ή γενετικός λέγεται ο ορισμός, όταν περιγράφεται η διαδικασία της γένεσης μιας έννοιας/ενός πράγματος από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της/του μέρη.

Οι ορισμοί μπορούν ακόμη να ταξινομηθούν, με κριτήριο την έκταση τους, σε σύντομους και εκτεταμένους. Οι σύντομοι, όπως είναι συνήθως οι ορισμοί των λεξικών και των σχολικών εγχειριδίων, εκτείνονται σε μερικούς στίχους, ενώ οι εκτεταμένοι μπορούν να καλύψουν μία ή περισσότερες παραγράφους. Υπάρχει ακόμη η περίπτωση ένα ολόκληρο κείμενο να ασχολείται με τον ορισμό μιας έννοιας, όπως γίνεται συνήθως σ' ένα δοκίμιο, ένα επιστημονικό κείμενο κτλ.

Πολλές φορές, για να αναλυθεί σε βάθος μια έννοια, δίνεται στην αρχή ένας πρωτοβάθμιος ορισμός και έπειτα αναπτύσσονται αναλυτικά οι όροι που τον αποτελούν.

Είδαμε ότι με τον ορισμό επιχειρούμε να ορίσουμε μια έννοια διακρίνοντάς την από όλες τις άλλες. Η νοητική αυτή λειτουργία είναι αρκετά πολύπλοκη, ιδιαίτερα όταν πρόκειται να αποδοθεί με ένα σύντομο ορισμό μια αφηρημένη έννοια. Δεν είναι εύκολο να ανιχνεύσουμε, να καθορίσουμε, και να εκθέσουμε σε λίγες γραμμές τα κύρια γνωρίσματα μιας έννοιας, τα οποία μάλιστα μπορεί να είναι με τη σειρά τους αμφιλεγόμενες ή πολυδιάστατες έννοιες, π.χ. «Γλώσσα είναι ένα σύστημα φωνητικών συμβόλων που χρησιμεύουν στην επικοινωνία». Διαβάστε σχετικά και το κείμενο που ακολουθεί.

Όσο πιο βραχυλογικός ο ορισμός, τόσο πιο «ανώδυνος» παρουσιάζεται, επειδή δεν αφήνει να φανεί κάποια επιστημονική τοποθέτηση. Αντίθετα, ένας εκτενέστερος ορισμός επιτρέπει να φανεί η αποδοχή των αρχών μιας συγκεκριμένης επιστημονικής σχολής [...]. Ένας σύντομος ορισμός όπως ο ακόλουθος: «Γλώσσα είναι ένα σύστημα φωνητικών συμβόλων που χρησιμεύουν στην επικοινωνία», είναι σωστός από την άποψη ότι καθώς είναι αρκετά γενικός, δε δίνει λαβή σε πολλές αντιρρήσεις. Ακριβώς όμως το γεγονός ότι δε δίνει τη δυνατότητα να τον αντικρούσουμε, και επομένως να κρίνουμε αν θα τον δεχτούμε, θα τον τροποποιήσουμε, ή θα τον απορρίψουμε, μειώνει την επιστημονική χρησιμότητά του.

(Πετρούνιας Ε. Νεοελληνική Γραμματική και Συγκριτική Ανάλυση)

Διαίρεση

Ορισμός είναι ο καθορισμός και η έκθεση των κύριων γνωρισμάτων μιας έννοιας. Π.χ. «Βάρος ενός σώματος λέγεται η δύναμη που ασκεί η γη στο σώμα αυτό. Το βάρος έχει διεύθυνση κατακόρυφη και φορά προς το κέντρο της γης».

Τα συστατικά στοιχεία της διαίρεσης:

Πρόταση λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους είναι: α) προτάσεις κρίσεως με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη, ή δίνεται μια πληροφορία β) προτάσεις επιθυμίας με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, προσταγή, ευχή γ) προτάσεις επιφωνηματικές με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα και δ) προτάσεις ερωτηματικές με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση.

Όπως διαπιστώνουμε από την προηγούμενη παράγραφο, με τη διαίρεση αναλύουμε ένα **όλο (γένος) στα μέρη του (είδη)** με βάση κάποιο ουσιώδες γνώρισμά τους (**διαιρετική βάση**). Η διαίρεση μπορεί να παρασταθεί και με ένα διάγραμμα.

Η διαίρεση πρέπει να γίνεται κάθε φορά με μια ορισμένη και ενιαία διαιρετική βάση, να είναι τέλεια και συνεχής.

Η διαίρεση μιας έννοιας μπορεί να εκτείνεται σε λίγες γραμμές, οπότε απλώς αναφέρονται τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας. Ωστόσο συχνά η διαίρεση καλύπτει μία ή περισσότερες παραγράφους ή ένα εκτεταμένο κείμενο, οπότε στην αρχή δίνεται μια πρωτοβάθμια διαίρεση και στη συνέχεια αναπτύσσονται πιο αναλυτικά τα «είδη» της διαιρετέας έννοιας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Για να καταγράψουμε το σύνολο ή τα κύρια σημεία της πορείας μιας πράξης (ενός επεισοδίου του δρόμου, ενός επιστημονικού πειράματος, ενός ποδοσφαιρικού αγώνα κτλ.) ή ενός λόγου, προφορικού ή γραπτού, χρησιμοποιούμε διάφορους, περισσότερο ή λιγότερο ακριβείς, τρόπους, όπως είναι: η μαγνητοφώνηση, η μαγνητοσκόπηση, η κινηματογράφηση, η φωτογράφηση, η φωτοτύπηση, η στενογράφηση, οι σημειώσεις κτλ.

Κρατούμε σημειώσεις από προφορικό ή γραπτό λόγο με σκοπό να συγκρατήσουμε τα κύρια σημεία του. Πρόκειται δηλαδή για μια αφαιρετική διαδικασία κατά την οποία επισημαίνουμε το ουσιώδες και παραλείπουμε το επουσιώδες· γι' αυτό και είναι εξαιρετικά χρήσιμη. Μας βοηθάει όχι μόνο να αποταμιεύουμε και να αφομοιώνουμε γνώσεις, αλλά και να οξύνουμε την κριτική ικανότητά μας αφού, όταν κρατούμε σημειώσεις, είμαστε αναγκασμένοι να κατανοούμε πλήρως το θέμα, για να διακρίνουμε το ουσιώδες από το επουσιώδες.

Με τις σημειώσεις προσπαθούμε να επισημάνουμε και να καταγράψουμε τα κύρια σημεία ενός κειμένου. Για να το πετύχουμε όμως αυτό, είναι απαραίτητο αρχικά να διαβάσουμε ολόκληρο το κείμενο προσεκτικά, ώστε να αποκτήσουμε μια γενική εικόνα του. Έπειτα, έχοντας συλλάβει το νοηματικό του κέντρο, κρατούμε σημειώσεις κατά παράγραφο ή κατά ευρύτερες νοηματικές ενότητες.

Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο:

α) Εντοπίζω τα κύρια συστατικά της παραγράφου:

Κάθε κείμενο απαρτίζεται από μικρές νοηματικές ενότητες, τις παραγράφους. Επομένως ένας τρόπος για να κρατήσουμε πλήρεις σημειώσεις είναι να εργαστούμε κατά παράγραφο. Στην περίπτωση αυτή εντοπίζουμε τα κύρια συστατικά της παραγράφου, δηλαδή το θέμα της, και τις σημαντικές λεπτομέρειες, αυτές που έχουν σημασία για την ανάπτυξη της παραγράφου. Έτσι, αν συγκεντρώσουμε τις σημειώσεις μας από κάθε παράγραφο-μέρος του κειμένου, θα έχουμε τα κύρια σημεία ολόκληρου του κειμένου.

Οι σημειώσεις ποικίλλουν από άτομο σε άτομο και ότι έχουν μορφή ανάλογη με το σκοπό για τον οποίο γράφονται. Άλλοτε αποδίδουν τα κύρια σημεία του θέματος με κανονικές φράσεις και άλλοτε πάλι τα καταγράφουν τηλεγραφικά παραλείποντας ρήματα, άρθρα, συνδέσμους, αντωνυμίες, προθέσεις και γενικά όσες λέξεις εννοούνται εύκολα. Συνήθως στις σημειώσεις χρησιμοποιούνται: η αρίθμηση, οι συντομογραφίες* και άλλα σύμβολα ή ακόμη και κάποιο σχήμα/σχεδιάγραμμα, οπότε οι σημειώσεις παίρνουν σχηματική μορφή. Οπωσδήποτε πάντως οι σημειώσεις έχουν έναν προσωπικό χαρακτήρα, αφού προορίζονται να εξυπηρετήσουν κυρίως το άτομο που τις κρατάει.

Χρησιμοποιώ τον πλαγιότιτλο της παραγράφου για να κρατήσω σημειώσεις:

Είδαμε ότι, όταν θέλουμε να κρατήσουμε σημειώσεις κατά παράγραφο, προσπαθούμε να καταγράψουμε τις σημαντικές λεπτομέρειες και το θέμα της παραγράφου. Αυτό πάλι το εντοπίζουμε με βάση τη θεματική περίοδο ή, όταν δεν υπάρχει θεματική περίοδος, το αναζητούμε στο νοηματικό κέντρο της παραγράφου. Για παράδειγμα, στην 3η παράγραφο (Γ), στην οποία δεν υπάρχει θεματική περίοδος, το νοηματικό κέντρο μπορεί να αποδοθεί με τον ακόλουθο πλαγιότιτλο: «Το υλικό της τραγωδίας και η επεξεργασία του από τον ποιητή». Υπάρχει ωστόσο περίπτωση να μη μας ενδιαφέρουν οι σημαντικές λεπτομέρειες, οπότε περιοριζόμαστε μόνο στον πλαγιότιτλο της κάθε παραγράφου, για να κρατήσουμε σημειώσεις.

Επισημαίνω τις διαρθρωτικές λέξεις:

Όταν κρατούμε σημειώσεις, καλό είναι να επισημαίνουμε τις λέξεις /φράσεις που συμβάλλουν στην οργάνωση (διάρθρωση - συνοχή) του λόγου. Με τις λέξεις /φράσεις αυτές, μαζί με την οργάνωση του κειμένου, αντιλαμβανόμαστε και τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα. Με τις διαρθρωτικές λέξεις συνήθως δηλώνεται:

α) το αίτιο - αποτέλεσμα: επειδή, διότι, έτσι, γι' αυτό το λόγο, κτλ.

β) η αντίθεση - εναντίωση: αλλά, όμως, ωστόσο, από την άλλη πλευρά, όμως κτλ.

γ) η χρονική σχέση: ύστερα, προηγουμένως, εντωμεταξύ κτλ.

δ) ένας όρος,

ε) η επεξήγηση: με άλλα λόγια, δηλαδή, με όσα είπα προηγουμένως εννοούσα, (για να με καταλάβετε) θα σας το παρουσιάσω με άλλο τρόπο, για να γίνω σαφέστερος κτλ.

στ) η έμφαση: είναι αξιοσημείωτο ότι..., θα ήθελα να τονίσω το εξής .../ να επιστήσω την προσοχή σας κτλ.

ζ) ένα παράδειγμα: π.χ. λ.χ., για παράδειγμα κτλ.

η) η απαρίθμηση επιχειρημάτων, η εισαγωγή μιας καινούριας ιδέας: πρώτο... δεύτερο, καταρχήν, τελικά, το επόμενο επιχείρημα/θέμα που θα μας απασχολήσει κτλ.

θ) η διάρθρωση του κειμένου: το άρθρο/η μελέτη/ η εισήγηση/ η ομιλία μου χωρίζεται σε τρία μέρη: στο πρώτο κτλ.

ι) ένα συμπέρασμα, συγκεφαλαίωση: για να συνοψίσουμε, συγκεφαλαιώνοντας/επιλογικά/συμπερασματικά θα λέγαμε ότι... κτλ.

Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις

Η μέθοδος των σημειώσεων κατά παράγραφο μας δίνει πλήρεις και αναλυτικές σημειώσεις. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις, όταν σκοπός μας είναι να φθάσουμε σε συνοπτικές σημειώσεις, από την παράγραφο περνούμε σε ευρύτερες νοηματικές ενότητες. Τέτοιες ενότητες μπορεί να είναι τα κεφάλαια ενός βιβλίου, τα μέρη ενός κειμένου (πρόλογος, κύριο μέρος, επίλογος) ή ένα σύνολο παραγράφων που έχουν το ίδιο νοηματικό κέντρο.

Η αφαιρετική διαδικασία (από τους πλαγιότιτλους των παραγράφων στους πλαγιότιτλους των ευρύτερων νοηματικών ενότητων του κειμένου) μας δίνει πολύ συνοπτικές σημειώσεις, αλλά είναι αρκετά χρονοβόρα, γιατί προϋποθέτει ότι έχουμε εργαστεί αναλυτικά κατά παράγραφο. Φυσικά, όταν δε διαθέτουμε αρκετό χρόνο για τις σημειώσεις, μπορούμε να παραλείψουμε την εργασία κατά παράγραφο και να βγάλουμε πρόχειρους πλαγιότιτλους μόνον από τον πρόλογο, τις ευρύτερες ενότητες του κυρίου μέρους και τον επίλογο.

Η εργασία που έγινε προηγουμένως, να εντάσσουμε δηλαδή τις μικρότερες νοηματικές ενότητες σε ευρύτερες και να αποδίδουμε μ' έναν πλαγιότιτλο το νοηματικό κέντρο τους, μας επιτρέπει να διακρίνουμε το ουσιώδες από το επουσιώδες, και έτσι να κρατούμε καλές σημειώσεις. Μια ανάλογη υπαγωγή του μερικού στο γενικό μπορούμε να παρατηρήσουμε και στον πίνακα περιεχομένων ενός βιβλίου. Από αυτήν την άποψη θα λέγαμε ότι ο πίνακας των περιεχομένων αποτελεί ένα είδος πολύ συνοπτικών σημειώσεων ολόκληρου του βιβλίου.

Σημειώσεις από προφορικό λόγο

Οι δυσκολίες που συναντώ, όταν κρατώ σημειώσεις από προφορικό λόγο:

Είναι γνωστό ότι δυσκολότερα κρατούμε σημειώσεις από προφορικό παρά από γραπτό λόγο. Κι αυτό γιατί ο προφορικός λόγος, όπως ήδη αναφέραμε, έχει εφήμερο χαρακτήρα. Ένας τέτοιος λοιπόν λόγος (εφήμερος) είναι φυσικό να δυσκολεύει εκείνον που κρατάει σημειώσεις, αφού δεν είναι δυνατόν να τον ξανακούσει. Εξάλλου η δυσκολία αυτή δεν είναι η μόνη. Υπάρχουν και άλλες, όπως οι δυσκολίες που προέρχονται από τις συνθήκες επικοινωνίας που πολλές φορές δεν είναι ιδανικές: η ακουστική της αίθουσας, η απόσταση του ακροατή από τον ομιλητή, η άρθρωση του ομιλητή, ο ρυθμός της ομιλίας του, η ένταση της φωνής του και ο επιτονισμός, οι πλατειασμοί, οι άστοχες παρενθέσεις/παρεκβάσεις, οι θόρυβοι, η απροθυμία του ακροατηρίου να συμμετάσχει κ.ά. Γι' αυτό και οι έμπειροι ομιλητές προσέχουν ιδιαίτερα τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν και εκφωνούν τους λόγους τους. Ένα συνοπτικό διάγραμμα π.χ. που προαναγγέλλει το περιεχόμενο και τη δομή μιας ομιλίας βοηθάει σημαντικά τον ακροατή να δεχτεί το μήνυμα και να το καταγράψει.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πώς οδηγούμαι στην περίληψη

Είδαμε προηγουμένως τον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να κρατήσουμε σημειώσεις. Η λογική σύνδεση των σημειώσεων ή η ανάπτυξη του διαγράμματος μπορούν να οδηγήσουν στην περίληψη.

1. Αν η περίληψη που πρόκειται να γράψουμε είναι εκτενής, τότε βασιζόμαστε στη θεματική περίοδο και στις σημαντικές λεπτομέρειες κάθε παραγράφου του κειμένου, από το οποίο θα προέλθει η περίληψη.
2. Αν η περίληψη θα είναι συνοπτική, τότε βασιζόμαστε στους πλαγιότιτλους των παραγράφων ή των ευρύτερων νοηματικών ενοτήτων.

Από το διάγραμμα ενός κειμένου μπορεί επίσης να προκύψει περίληψη του ίδιου κειμένου, συνοπτική η εκτενέστερη, οπότε αξιοποιούμε αναλόγως λιγότερα ή περισσότερα από τα στοιχεία που αποτυπώνει το διάγραμμα.

Έστω, λοιπόν, ότι έχουμε ένα κείμενο, από το οποίο θέλουμε να κρατήσουμε περίληψη.

- Στην αρχή της περίληψης επισημαίνουμε το θεματικό κέντρο του κειμένου.
- Στη συνέχεια προσέχουμε τις διαρθρωτικές λέξεις του κειμένου από το οποίο θα προέλθει η περίληψη, προσέχουμε δηλαδή τους δείκτες της συνοχής και της συνεκτικότητας του κειμένου.
- Επισημαίνουμε, έτσι, τη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα και την παρουσιάζουμε με τη βοήθεια κατάλληλων λέξεων, κυρίως ρημάτων, στην περίληψη που γράφουμε. Δηλαδή μπορούμε να αποδώσουμε στο δικό μας κείμενο το ζετύλιγμα της σκέψης του συγγραφέα με λέξεις όπως: (ο συγγραφέας) αναφέρει, διατυπώνει την άποψη, επισημαίνει, υποστηρίζει, τονίζει, υπογραμμίζει, προσθέτει, αναλύει, συμπεραίνει κτλ.
- Επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε ενεργητική ή παθητική σύνταξη.

Τι πρέπει να προσέχω σε μια περίληψη

Σχετικά με τον τρόπο γραφής της περίληψης πρέπει να προσέξουμε τα εξής:

- Να αποφεύγουμε την υπερβολική αφαίρεση και γενίκευση δίνοντας σε σωστή αναλογία τις γενικές θέσεις και τα συγκεκριμένα παραδείγματα.
- Να μην προσπαθούμε να μιμηθούμε το ύφος του συγγραφέα, που ενδέχεται να είναι πολύ διαφορετικό από το δικό μας. Γενικά αποφεύγουμε να χρησιμοποιούμε αυτούσιες φράσεις του κειμένου. Στις περιπτώσεις που η περίληψη μας είναι εκτενής ή όταν το κείμενο από το οποίο προέρχεται η περίληψη περιέχει ορολογία, μπορεί να χρειαστεί να μεταφέρουμε στην περίληψη μας ορισμένες χαρακτηριστικές λέξεις /φράσεις. Εκείνο που πρέπει να προσέχουμε είναι να ενσωματωθούν οι λέξεις /φράσεις αυτές στο δικό μας κείμενο.
- Να είμαστε όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικοί, απέχοντας από κάθε είδους σχολιασμό, επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία του αρχικού κειμένου.
- Να έχουμε υπόψη μας ότι η έκταση της περίληψης εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως είναι: η έκταση και η ποιότητα (συνοχή, ενότητα, οργάνωση) του κειμένου που συνοψίζουμε, ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε, η κριτική και η αφαιρετική μας ικανότητα.

- Να κατανοήσουμε ότι ο σκοπός για τον οποίο γράφουμε την περίληψη επηρεάζει το λόγο μας, ανάλογα δηλαδή με το ποιος γράφει, σε ποιον απευθύνεται και για ποιο σκοπό μπορεί να έχουμε επίπεδο λόγου οικείο, περισσότερο επίσημο κ.ο.κ.
- Δεν πρέπει, βέβαια, να ξεχνούμε ότι η περίληψη είναι μια προσωπική δημιουργία που σε καμία περίπτωση όμως δεν πρέπει να προδίδει το πνεύμα του συγγραφέα.

Χρήση ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης στην περίληψη:

- Με την ενεργητική σύνταξη εξαιρείται το πρόσωπο (ή το πράγμα) που δρα, και το γραμματικό υποκείμενο της πρότασης στη σύνταξη αυτή συμπίπτει με το λογικό υποκείμενο (ο ήλιος θερμαίνει τη γη), ενώ με την παθητική σύνταξη εξαιρείται μάλλον το αποτέλεσμα της ενέργειας του υποκειμένου (η γη θερμαίνεται), και το λογικό υποκείμενο σ' αυτό δηλώνεται έμμεσα, δηλαδή με τον προσδιορισμό του ποιητικού αιτίου (από τον ήλιο).
- Με την παθητική σύνταξη: αποκτά ποικιλία η πλοκή του λόγου· μεταβάλλεται σε υποκείμενο η έννοια που συνήθως παριστάνεται ως αντικείμενο, εφόσον αυτή κρίνεται το κύριο στοιχείο της πρότασης· δεν ονομάζεται ρητά το υποκείμενο, όσες φορές κανείς δεν θέλει ή δεν μπορεί να το ονομάσει, όπως συμβαίνει αυτό πολλές φορές με τα απρόσωπα ρήματα (χιονίζει, αστράφτει, βρέχει κτλ.) που δηλώνουν απλώς το συμβάν χωρίς να το συσχετίζουν με το υποκείμενο.
- Το ποιητικό αίτιο παραλείπεται όταν:
 1. εννοείται εύκολα από τα συμφραζόμενα
 2. είναι άγνωστο
 3. δεν θέλουμε να το δηλώσουμε
- Ο σκοπός της περίληψης είναι να αποδώσει με συντομία το περιεχόμενο ενός κειμένου.

Η παραπάνω θεωρία προέρχεται από σχολικό εγχειρίδιο της Β΄τάξης Γενικού Λυκείου και η συγκέντρωσή της και καταγραφή της σε ένα άρθρο από τη συντάκτρια στοχεύει στη διευκόλυνση των μαθητών, αλλά και των συναδέλφων.

**Για την αντιγραφή
Μεσίγκου Γ. Σοφία
Φιλολογος**